

LES MESURES EXTRAORDINÀRIES D'ATENCIÓ A LA DIVERSITAT A L'ESO: LA DISTÀNCIA ENTRE LA TEORIA I LA PRÀCTICA

Sebastià Verger Gelabert
Professor del Dept. de Ciències de l'Educació de la UIB

L'atenció educativa adaptada a la diversitat de l'alumnat ha estat, és i, possiblement, continuarà sent, un dels temes que més discussió genera en l'educació obligatòria. De forma més accentuada en la secundària, principalment perquè suposa un plantejament global respecte els objectius, els continguts, les estratègies didàctiques i l'avaluació, elements que s'han de dur a terme en uns centres que tradicionalment funcionaven amb unes pràctiques allunyades a aquesta demanda i amb uns plantejaments organitzatius que han requerit immediats i considerables canvis. Davant aquesta situació es lògic esperar un cert distanciament entre el que es manifesta en la teoria, en els plantejaments oficials i en la realitat dels centres i de les aules.

La intenció del present article és presentar una breu anàlisi d'alguns aspectes de l'atenció a la diversitat utilitzant com a referent les mesures extraordinàries a l'ESO (programes de diversificació curricular, adaptacions curriculars individualitzades, programes de garantia social...), les quals poden ser un indicador adient per apropar-nos a la situació que, al respecte, es viu en aquesta etapa.

A l'hora d'estudiar dites mesures i el seu paper en l'actual context educatiu, podem adoptar com a condicions prèvies les resumides en els següents punts (Generalitat de Catalunya, 1996):

- L'atenció a la diversitat és un principi global que afecta tots els nivells de l'acció educativa.
- Com a conseqüència, tot el professorat del centre hi està implicat.

- Afecta tot l'alumnat i no únicament aquells que presenten dificultats específiques.

- Es concreta en un conjunt de mesures i actuacions progressives que repercutiran sobre les possibilitats d'aprenentatge dels alumnes i en el desenvolupament de les capacitats establertes en el currículum.

- Les mesures extraordinàries d'atenció a la diversitat s'aplicaran en aquells casos en què ja s'hagin esgotat totes les possibles mesures ordinàries i estigui completament justificada la necessitat d'aplicar una mesura més específica.

Si bé trobam un cert acord en la comunitat educativa (al manco en teoria) a l'hora d'aprovar aquests supòsits, la resposta oficial, elaborada per l'administració educativa, fa algunes concrecions amb la

intenció d'adaptar-se al màxim a la demanda provinent dels centres, fet que la comença a allunyar del discurs teòric del que par-teix:

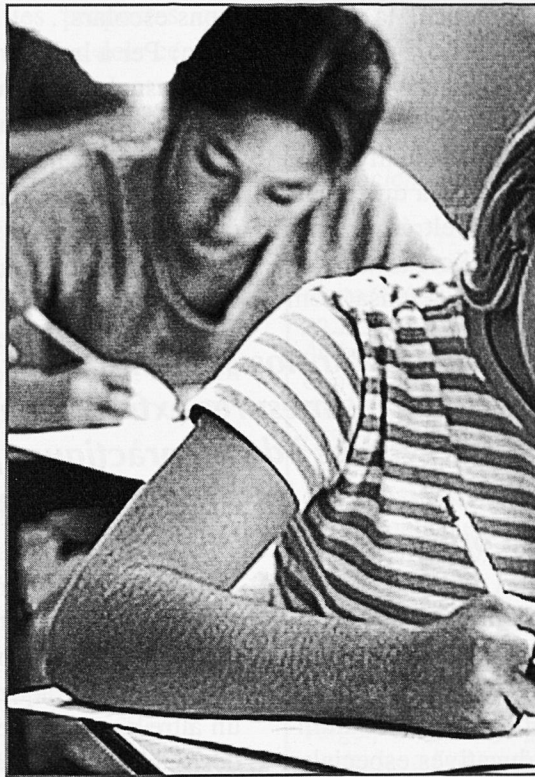
- Forta promoció de les mesures extraordinàries d'atenció a la diversitat, sense haver-se avaluat la necessitat d'aquestes en relació a la resta de mesures ordinàries que, prèviament, s'han de dur a terme a cada centre.

- Dotació d'un gran nombre de professionals dedicats a donar suport a l'alumnat amb necessitats especials. Fins i tot, en aquest context, es crea l'especialista en "atenció a la diversitat", com si aquest no fos un terme inherent a la pràctica de tots els docents.

- Aquesta oferta d'especialistes per a l'alumnat amb necessitats educatives especials no va acompanyada d'una promoció paral·lela en l'aplicació de més i majors mesures ordinàries per atendre la diversitat, fet que consider suposaria una millora de les pràctiques que es desenvolupen a les aules.

Com ja s'ha comentat, aquesta resposta oficial és, en bona mesura, conseqüència de la demanda per part dels professionals que diàriament treballen en els centres amb un alumnat al qual no saben com atendre adientment. Però, al mateix temps, aquesta situació tradueix que, en realitat, el concepte d'atenció a la diversitat està excessivament relacionat amb la resposta que s'ha d'oferir a l'alumnat que presenta unes necessitats especials.

Resultat d'aquest fet és que les

mesures extraordinàries d'atenció a la diversitat no són una prolongació de les ordinàries, per la qual cosa, la seva integració en la dinàmica dels instituts deixa molt a desitjar, ja que normalment són uns recursos aïllats responsabilitat d'uns pocs docents. Aquesta afirmació és conseqüència d'un estudi (Verger, 2001) realitzat entre els professionals dels centres de secundària de Balears implicats en els programes de diversificació curricular durant del curs 2000-01, del qual en destacaria algunes idees:

a) Els docents, de forma quasi unànime, expressaren la seva confiança en l'educació i pensaven que és possible oferir una resposta adaptada a les característiques de cada un dels seus alumnes, encara que reconeixien que per això els mancaven recursos. D'aquesta manera, ens trobam amb un professorat que, d'entrada, assumeix el principi de comprensivitat en l'educació, però quan tracta específicament el concepte d'atenció a

EL VIATGE DEL SEUS SOMNIS AL SEU ABAST AMB

SERRA NORD

NOUS CAMINS PER VIATJAR

C/ 31 de Desembre, 12 - 07004 PALMA

tel.- 20 46 00 - fax.- 20 44 50

AMB LA QUALITAT DE

Tramuntana

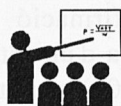
BAL 078 MM

**PERQUÈ ELS OFERIM
ELS MILLORS VIATGES
ALS MILLORS PREUS!**

la diversitat entén que, a la pràctica, la millor forma de dur a terme aquesta qüestió és a través de les mesures extraordinàries, com els programes de diversificació curricular, els de garantia social o les adaptacions curriculars individualitzades. Així, apareix una certa contradicció, ja que resulta difícil d'imaginar, com apunta Beltrán (1995), que aquestes mesures es puguin aplicar sense violentar el principi de comprensivitat, defensat com

cions escolars".

c) Per a la incorporació de l'alumnat a qualsevol mesura específica, l'avaluació psicopedagògica ha de jugar un paper fonamental, malgrat que a la pràctica té una valoració molt desigual entre els distints professionals. Així, si bé la unanimitat entre els orientadors és total quan la valoren com un element imprescindible en el procés de selecció, la resta de docents (professorat d'àmbit i caps

... caldria preguntar-nos si realment els programes de diversificació, o les altres mesures extraordinàries, exemplifiquen un bon ús dels recursos i de les pràctiques per aconseguir un veritable equilibri entre les finalitats de l'atenció a la diversitat i l'escola comprensiva

un dels conceptes rectors de l'ensenyança secundària. Fet que s'exemplifica, com ja s'ha assenyalat, quan la majoria de docents associa el concepte d'atenció a la diversitat amb l'atenció a l'alumnat que presenta necessitats educatives especials.

b) Les qüestions relacionades amb les mesures ordinàries d'atenció a la diversitat reflectiren una gran dispersió d'opinions, en temes com per exemple: l'organització dels centres, la implicació de l'alumnat en els respectius instituts, l'avaluació de les mesures ordinàries abans d'aprovar l'aplicació d'altres més específiques, la col·laboració entre departament d'orientació i departaments didàctics... respostes que deixaven entreveure que en els centres s'aplicaven mesures extraordinàries d'atenció a la diversitat sense haver esgotat altres recursos menys restrictius. Circumstància perillosa ja que, el fet de combinar un ensenyament comprensiu amb l'atenció a la diversitat pot generar pràctiques que en molts casos s'haurien d'evitar, donada la tendència a homogeneïtzar i a actuar en detriment del mateix principi d'atenció a la diversitat. En aquest sentit, Gimeno Sacristán (2000, 76) recorda que alguns cops "l'escola legítima, per la via de l'apreciació del mèrit personal de l'alumnat, les diferències i desigualtats entre individus, transformant-la en un esglaonament de consecu-

d'estudi) li donen una importància relativa, considerant que la informació que proporciona no és fonamental en aquesta selecció. Així, descobrim un altre distanciament entre el que teòricament és desitjable i les contradiccions trobades en la pràctica. Aquest fet indica que l'avaluació psicopedagògica no s'entén tal com, per exemple, proposa Solé (1998), al considerar-la no únicament una descripció, sinó una elaboració, una interpretació i una proposta que serà negociada en el diàleg i permetrà adoptar un conjunt de decisions que es traduiran en acords d'intervenció.

Tot i que no podem fer una generalització, els programes de diversificació curricular poden utilitzar-se de model en l'anàlisi de les mesures

extraordinàries d'atenció a la diversitat, tant per la gran acceptació que han tengut entre alumnat i docents, com per la ràpida incorporació d'aquests programes en els diferents centres. Ara bé, a la vista d'aquest èxit, caldria preguntar-nos si realment els programes de diversificació, o les altres mesures extraordinàries, exemplifiquen un bon ús dels recursos i de les pràctiques per aconseguir un veritable equilibri entre les finalitats de l'atenció a la diversitat i l'escola comprensiva.

Davant aquesta situació, pens que seria necessari

un canvi en la direcció de les propostes que actualment tanta demanda tenen, des dels centres i des de l'administració, sempre recordant que la lògica que ha de guiar les nostres actuacions no ha de ser la de la homogeneïtat sinó la de la diversitat (Blanco, 1995). Si bé, les mesures extraordinàries han de tenir el seu lloc i funció en l'educació obligatòria, sempre han d'estar supeditades a la resta d'actuacions ordinàries desenvolupades a les aules, fet que permetrà una educació més comprensiva i enriquidora per a tot l'alumnat, tal com afirma Giné:

Si entenem que l'escolarització de totes les persones ha de ser assegurada com a mínim fins a la seva incorporació al món laboral, si creiem que aquesta educació serà de més qualitat com més comprensiva, integral i promocionadora sigui, aleshores l'educació en la diversitat no ha de ser el problema, sinó la solució (Giné, 2000, 10).

Referències

- Beltrán Duarte, R. (1995). *Adaptaciones y diversificaciones curriculares. Análisis de la medidas establecidas por la Administración*. A J. Fernández Sierra (Coord.), *El trabajo docente y psicopedagógico en educación secundaria*, (pp. 114-136). Málaga: Aljibe.
- Blanco, N. (1995). *La enseñanza secundaria obligatoria en una sociedad democrática*. A Juan Fernández Sierra (Coord.), *El trabajo docente y psicopedagógico en la educación secundaria*, (pp. 17-42). Málaga: Aljibe.
- Generalitat de Catalunya (Departament d'Ensenyament). (1996). *Atenció a la diversitat a l'ESO: 50 idees per a l'acció*. Barcelona: Generalitat de Catalunya.
- Gimeno Sacristán, J. (2000). *La educación obligatoria: su sentido educativo y social*. Madrid: Morata.
- Giné Freixes, N. (2000). Presentació. A Aldámiz-Echevarría, M. M. i altres. *Com ens ho fem? Propostes per educar en la diversitat*, (pp. 7-11). Barcelona: Graó.
- Solé, I. (1998). *Orientación educativa e intervención psicopedagógica*. Barcelona: ICE-Horsori.
- Verger, S. (2001). *Els programes de diversificació curricular a l'educació secundària obligatòria: El difícil equilibri entre la comprensivitat i l'atenció a la diversitat*. Tesi doctoral inèdita. Universitat de les Illes Balears.

Plaça Banc de S'Oli num. 6, bxs
07002 Palma

Telèfon/Fax: 971 72 89 03

web: <http://personal4.iddeo.es/centreestudis>
e-mail: centreestudis@retemail.com

- CURS D'INICIACIÓ A L'ESPLAI
- CURSOS DE MONITORS I DIRECTORS DE TEMPS LLIURE
- SEMINARIS DE RECICLATGE
- CURSOS D'ESPECIALITZACIÓ
- ESPAI JOVE D'EXPOSICIONS
- GESTIÓ I ORGANITZACIÓ DE CAMPAMENTS, COLÒNIES,...